

Evrensel Taban Varsayımı Üzerine Gözlemler*

Murat Özgen

ORCID ID: 0000-0001-7960-6627

Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dilbilim Bölümü, İzmir

murat.ozgen@deu.edu.tr

(Gönderilme tarihi 27 Eylül 2018; kabul edilme tarihi 1 Aralık 2019)

ÖZ: Evrensel Taban Varsayımı tüm dillerin temelde aynı dizilişe sahip olduğunu öne süren bir varsayımdır. Bu varsayım, temelde değiştirgene dayalı sözcük dizilişi görünümünden arındığı için yetinmeci olduğu kadar alanyazında sık sık tartişılan da bir konudur. Bu varsayım üzerindeki kutuplaşma, evrensel tabanın temelde hangi dizilişe başladığı konusundaki incelemeleri ve deneysel gözlemleri arttırmıştır. Kutbun bir tarafında, Kayne (1994, 2010) *Çizgisel Örtüşme Belitini* (Linear Correspondence Axiom) önermiş ve tüm NE (=OV) dizilişlerinin aslında EN (=VO) dizilişinden sola doğru taşımalarla türetildiğini belirtmiştir. Diğer kutupta ise, Haider (1997, 2000, 2013), Barbiers (2000) ile Fukui ve Takano (1998, 2000) gibi araştırıcılar NE-tabanlı bir diziliş önermiş ve bu dizilişin EN’yi türetmek için yalnızca eylemi taşıması gerektiğinden daha basit bir diziliş olduğunu savunmuştur. Bu çalışmanın amacı ‘EN temel diziliştir’ savına ilişkin temel sayılıtları Türkçe üzerinden tartişıp savları yeniden değerlendirmektir.

Anahtar Sözcükler: Evrensel Taban Varsayımı, EN dizilişi, NE dizilişi, çizgiselleştirme

Observations on Universal Base Hypothesis: An Evaluation on OV Order

ABSTRACT: Universal base hypotheses maintain the idea that all languages have the same underlying word order. This is a strong minimalist argument that bans all parametric variations of word order. However, it is controversial in the sense that it bears too strong arguments as to the universality of word order paradigm. The polarization over this hypothesis has recently increased the conceptual and empirical observations on the phenomenon. Universal base arguments are grouped into two distinct poles. On the one pole, we see arguments of Kayne defending the VO order, who claims that OV is basically derived by leftward movements. On the other pole, Haider (1997, 2000, 2013), Barbiers (2000) and Fukui & Takano (1998, 2000) argue the universality of OV. With this assumption VO is basically derived by movement of the verb alone, which makes this word order more basic than VO. The aim of this study

* Bu çalışma, Özgen’in (2015) “Çizgiselleştirmeye Özellik Tabanlı Bir Yaklaşım” başlıklı doktora tezinden çıkarılmış bir yazıdır. Tezin künyesi için *Kaynakça* bölümüne göz atınız.

is to discuss the basic arguments of VO over Turkish data and reassess the arguments.

Keywords: Universal Base Hypothesis, OV order, VO order, linearization

1 Giriş

Üretici dilbilgisi geleneğinde paylaşılan genel inanış dilbilgisel işlemlerin yapı bağımlı olduğu ve bu yapıların çizgisel bağımlılık ilişkileri kullanmadığıdır. Yine de son dönemde Kayne'nin (1994) *Çizgisel Örtüşme Beliti* 'ÇÖB' (İng. Linear Correspondence Axiom 'LCA') yaklaşımından başlayarak Uriagereka (1999), Chomsky (2000, 2004, 2008) ve Fox ve Pesetsky (2005) gibi çalışmalarla çizgiselleştirme ve çizgisel bağımlılık ilişkileri kuramın içinde önemli bir yer tutmaya başlamıştır.

Çizgiselleştirmenin nasıl tanımlanması gerektiğinden yola çıkacak olursak, bu kavramın, en somut biçimiyle, iki boyutlu bir nesneyi ya da yapıyı tek boyutlu bir düzlem biçimine getirmek biçiminde tanımlanabileceğini belirtebiliriz. Bilindiğı üzere, öbekler iki boyutlu yapılanmalardır ve öbekler içerisindeki dilsel birimler (ister sözlüksel, ister işlevsel olsun) kardeşlik ve *dallandırma* (İng. domination) ilişkileri içerisindedir. Bir başka deyişle, öbekler hem derinliğe hem de genişliğe sahiptir (Hornstein, Nunes ve Grohmann, 2005, s. 219). Bu durumda, çizgiselleştirme, öbekleri SES (PHON) ile etkileşim halinde olan *Sesletimsel-Algisal* 'S-A' (İng. Articulatory-Perceptual 'A-P') dizgenin güdümüne sokma işidir.

Evrensel Taban Varsayımı tüm dillerin temelde aynı dizilişle sahip olduğunu öne süren bir varsayımdır (Brokheuis, 2006). Bu varsayım, temelde değıştirgene dayalı sözcük dizilişini görünümünden arındığı için yetinmecii olduğu kadar alanyazında sık sık tartışılan da bir konudur. Konu üzerindeki kutuplaşma, evrensel tabanın temelde hangi dizilişle başladığı hakkındaki incelemeleri ve deneysel gözlemleri arttırmıştır. Kutbun bir tarafında, Kayne (1994, 2010) *Çizgisel Örtüşme Belitini* (İng. Linear Correspondence Axiom) önermiş ve tüm NE (=OV) dizilişlerinin aslında EN (=VO) dizilişinden sola doğru taşınmalarla türetildiğini belirtmiştir. Diğer kutupta ise, Haider (1997, 2000, 2013), Barbiers (2000) ile Fukui ve Takano (1998, 2000) gibi araştırıcılar NE-tabanlı bir diziliş önermiş ve bu dizilişin EN'yi türetmek için yalnızca eylemi taşınması gerektiğinden daha basit bir diziliş olduğunu savunmuştur.

Değıştirgene dayalı tüm sözcük dizilişini görünümünü tek bir ilkeye indirgemesi ve dil edinimini basitleştirmesi (Broekhuis, 2006, s. 28) açısından kavramsal olarak oldukça yeğlenebilir bir sayılı olan Evrensel Taban Varsayımı (*buradan sonra*, ETV) deneysel açıdan ortaya çıkardığı çelişkili görünümeler bakımından yeniden değışlendirilmelidir (Özgen, 2015). Bu çalışmanın amacı da ETV içerisinde yer alan tüm görüşleri ve karşıt görüşleri Türkçe üzerinden yapılan çalışmalar ile birlikte değışlendirmek ve Evrensel Taban Varsayımının aslında aşırı genelleyici olduğu sonucuna ulaşmaktır. Bu

anlamda, Bölüm 2 NE-EN temel dizilişleri üzerindeki sayıtları ele almaktadır. Bölüm 3 EN temel varsayımıyla ilgili Türkçe üzerinden yürütülen çalışmaları özetlemektedir. Bölüm 4, Bölüm 3'te yer alan temel savları yeniden değerlendirip güçlü savları süzmektedir. Bölüm 5, çalışmanın sonuçlarını sunup kuramsal çıktılarını tartışmaktadır.

2 Evrensel Taban Varsayımı

ETV, her dildeki temel dizilişi kurgulayan ve yönlülük değiştirgenini kuramın işleyişinden atan bir varsayımdır. Bu varsayım, Ross'un (1968, s. 260) tanımladığı ETV olgusundan farklılaşır:

(1) *Evrensel Taban Varsayımı* (Ross, 1968, s. 260)

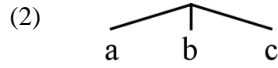
Tüm dillerin derin yapıları kurucuların kendi aralarındaki dizimine kadar özdeştir.

Ross'un buradaki tanımından anlaşıldığı üzere, dünya üzerinde gözlemlenmiş ya da gözlemlenmemiş tüm doğal dillerin yapılanması belirli bir kural tabanı üzerine yerleşmiştir. Anlamsal ve kavramsal açıdan derin yapının tüm dillerde belirli bir kural örüntüsü üzerine oturmuş olması zihnin işleyiş biçimiyle açıklanabilir. Bu çalışmada adı geçen ETV ise daha güçlü bir sezdirim taşıır. Buna göre, tüm dillerin derin yapılarının yanısıra, dillerin dizgesel yapılanmasındaki kurucuların kendi aralarındaki dizim de evrensel bir görünüm taşıır. Bu güçlü sav, ilk olarak Kayne (1994) tarafından ortaya atılmış; daha sonraları Haider (1997, 2000), Barbiers (2000) ile Fukui ve Takano (1998, 2000) gibi araştırmacılar tarafından da sürdürülmüştür. Anımsanacağı üzere, ETV üzerindeki görüşler, ikili bir kutuplanma sergilemekteydi. Şimdi sözü geçen bu araştırmacıların çalışmalarına ve ETV'ye ilişkin gözlemlerine kısaca göz atalım.

2.1 EN Temel Diziliştir

Kayne (1994), dillerde gözlenmeyen kimi olasılıkları da barındırması ve *baş-ilk* (İng. head-initial) ve *baş-son* (İng. head-final) yapılarda kurulan yapısal ilişkilerin, beklenenin tersine, önemli dilbilgisel farklılıklar içermesi gibi nedenlerle eleştirdiği *yönlülük değiştirgeninin* (İng. directionality parameter) evrensel dilbilgisinde yeri olamayacağını ileri sürerek çizgiselleştirme olgusunun doğrudan sözdizimdeki *bakımsız k-buyurma* (İng. asymmetric c-command) ilişkileri ile açıklanması gerektiğini iddia etmektedir. Dilsel anlatımların iki boyutu bulunmaktadır. Bunlardan ilki dilbilgisel ilişkilerin (bağlama, uyum, rol ilişkileri, yönetim vb.) kurgulandığı öbek yapısının aşamalı boyutu, diğeri ise Sesçil Biçim'de (*buradan sonra*, SB) sözcüklerin birbirleri arasındaki öncegelme ilişkilerinin kurgulandığı çizgisellik boyutudur. Genelde, çizgisel dizilim aşamalı yapıdan bağımsız olarak düşünülür. ÇÖB ile birlikte bu anlayış değişmiş,

öncegelme ilişkilerinin aşamalı yapıdan okunabileceği önerilmiştir. Kayne (1984, s. 133) aşağıdaki türden bir *düz* (*İng.* flat) yapılanmayı reddetmiş ve ağaçtaki her birimin ikili dallanma ilkesince yapılanması gerektiğini öne sürmüştür:

Dilbilgisinde çizgisel dizilimin aşamalı yapıdan bağımsız olduğu görüşü, yönlülük değiştirgeni denen ve baş-tümleç dizilimi olarak da bilinen çizgisellik değiştirgenini doğurmuştur. Bir dilde tümcesel birimlerin hangi sırayla sesletileceğini, yani aşamalı sözdizimsel türetimin nasıl *çizgiselleştirileceğini* (*İng.* linearization) açıklamayı amaçlayan yönlülük değiştirgenine göre, diller başlarla tümleçleri ve göstericileri arasındaki diziliş olasılıklarını belirleyen aşağıdaki değiştirgenlerden seçim yapmakta, böylece bir dilin baş-ilk ya da baş-son özelliklerinden hangisine sahip olacağı bu değiştirgenler aracılığıyla belirlenmektedir:

(3)

Baş-ilk		
X'	→	X Tüm
XÖ	→	Gös X'
		Gös << Baş << Tüm
Baş-son		
X'	→	Tüml X
XÖ	→	Gös X'
		Gös << Tüml << Baş

Baş-ilk olarak gösterimlenen dillere örnekler İngilizce, Fransızca; baş-son gösterimlenen dillerin tipik örnekleri ise Türkçe ve Japoncadır. Bununla birlikte, evrensel dilbilgisinin bir yönlülük değiştirgeni içerip içermediği alanyazındaki tartışmalı konulardan biri olagelmıştır. Özellikle, yönlülük değiştirgenini evrensel dilbilgisinden kaldıran ve çizgiselleştirme bilgisinin doğrudan sözdizimsel yapıdan okunduğunu ileri süren Kayne (1994) sonrasında yoğunlaşan tartışma pek çok çizgiselleştirme yaklaşımının da üretilmesi sonucunu doğurmuştur.

Reinhart'ın (1976) ilk k-buyurma¹ tanımıyla düşündüğümüzde, soncudışı budaklar arasında kurgulanan bu ilişki geçişli olsa da, bakışsız ve bütüncül değildir. Kayne (1994) bu ilişkiyi bakışsız bir biçime getirir ve ÇÖB kurgulanır:

¹ A, B'ye ancak ve ancak şu koşullarla k-buyurur;

a. A, B'yi dallandırmaz,

b. A'yı dallandıran ilk budak B'yi de dallandırır. (Reinhart, 1976)

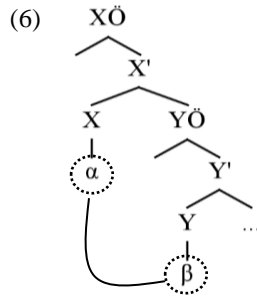
(4) *Öncegelme*

Bir α sözlüksel birimi bir β sözlüksel biriminden şu durumlarda öncegelir;

- ❖ α, β 'ya bakışsız k-buyuruyorsa,
- ❖ α 'yı kapsayan bir XÖ, β 'ya bakışsız k-buyuruyorsa.

(5) *Bakışsız k-buyurma (Sürüm 1)*

α, β 'ya ancak ve ancak α 'nın β 'ya bakışsız k-buyurduğu ve β 'nin α 'ya k-buyurmadığı durumda bakışsız olarak k-buyurur.

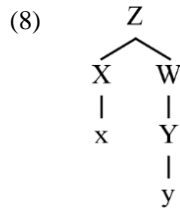

Kayne (1994) bu koşullara bağlı kalarak ÇÖB algoritmasının öncegelmeyi belirlediğini ileri sürer ve ÇÖB'ü şu biçimde formüle eder:

(7) *ÇÖB*

$d(A)$ S'nin çizgisel bir dizilişidir.

Yukarıdaki tanımlamaya göre, d soncular ve soncul olmayanlar arasındaki *dallandırma* (İng. dominance) ilişkisini göstermektedir. S soncuları, A ise soncul olmayan ikilileri belirtmektedir. Sözelimi, aşağıdaki gibi bir yapılanma ÇÖB algoritmasına uygun bir algoritmadır:

Bir diğer deyişle, x, y 'den öncegelmektedir, çünkü ilk üyenin ikinciye k-buyurduğu, ikinci üyenin ilk üyeye k-buyurmadığı biçiminde dizilen soncul olmayan bir ikili bulunur: $\langle X, Y \rangle$. Dolayısıyla ÇÖB, $d \langle X, Y \rangle$ ikilisini $\langle x, y \rangle$ olarak eşler.

ÇÖB algoritmasının işleyiş biçimini bu şekilde özetledikten sonra aşağıdaki temel sayıtlarına göz atmak gerekir:

- i. İki ya da daha fazla öbeği dallandıran bir öbek bulunamaz.
- ii. Her öbek için yalnızca bir baş bulunur.
- iii. Bir baş başka bir başı tümleç olarak alamaz.
- iv. Bir baş birden fazla tümleç alamaz.
- v. Gösterici bir eklentidir.
- vi. Her öbek için yalnızca bir eklenti/gösterici bulunmaktadır.
- vii. En fazla bir baş diğer başa eklenilebilir.
- viii. Baş olmayan bir kurucu bir başa eklenemez.
- ix. Gösterici konumunun kardeşi olan X' taşınmaz.

Kayne (1994), tüm bu kuram içi çıkarımlar ve ÇÖB uyarınca Gös-Baş-Tümleç 'G-B-T' (İng. Specifier-Head-Complement 'S-H-C') diziliminin evrensel olduğunu belirtir.

2.2 NE Temel Diziliştir

Kutbun bu tarafında bulunan çalışmalar NE dizilişinin temel diziliş olduğunu belirtmektedir. Bu başlık altında Haider (1997, 2000, 2013), Barbiers (2000) ile Fukui ve Takano'nun (1998, 2000) NE temel dizilişine ilişkin savlarına kısaca göz atacağız.

Haider (2013), dillerin dallanma yapılarında evrensel bir sınırlama olduğunu belirtir. Buna göre, yalnızca sağa dallanmalı yapılar bulunmaktadır. Bunun tam ayna görüntüsü olan sola dallanmalı yapıların ise hiç varolmadığından söz eder. Haider'e göre, EN, NE ve III. tür diller bulunmaktadır. Bu tür diller arasındaki değiştirgene dayalı farklılıklar, *Temel Dallanma Sınırlaması* 'TDS' (İng. Basic Branchİng Constraint 'BBC') ve başlar ile başlara bağımlı birimler arasındaki ilişkiyi belirleyen *Yönlülük Belirleme İlkesi* (İng. Principle of Directional Identification) aracılığıyla açıklanabilir. EN ve NE dilleri arasındaki sözdizimsel davranış farklılıklarını betimlemek adına, Haider öbek yapıların aşağıda belirtilen özelliği taşıdığını öne sürer:

(9) Temel Dallanma Sınırlaması (TDS)

Öbeklerin ve işlevsel uzantılarının yapısal kurguları (birleştirme) evrensel olarak sağa-dallanmalıdır.

NE diziliminin temel diziliş olduğuna ilişkin bir diğer çalışma ise Barbiers (2000)'e aittir. Barbiers, TÖ, BelÖ, İÖ ve küçük tümce tümleçlerin dağılımını İngilizce ve Hollandacada *sağa-çeperlenmeli* (İng. right periphery) bir inceleme çerçevesinde incelemiştir. Bu bağlamda, Barbiers, İngilizce ve Hollandacanın

temelde NE dizilişli olduğunu ve önermesel TÖ hariç tüm kurucuların E'nin solunda birleştirildiğini belirtir. İngilizce bu yapılanma içerisinde Hollandacadan açık E taşıması içerme açısından farklılaşır. Buna karşın, Barbiers, her iki dilde de üyelerin eylemin solunda ortaya çıktığını savunur:

(10) *Sağa-çeperlenme (Barbiers, 2000)*

Sözdizimsel yapı, eylemden başlayarak özdeş olarak sola doğru uygulanan birleştirme ve taşıma ile aşağıdan yukarı doğru oluşturulur.

Bu sayıltı, sağa doğru taşıma ve sağa eklenmenin olmamasını ve dillerin temelde ÖNE dizilişli olmasını gerektirir (*krş.* Kayne, 1994). Barbiers, İngilizce ve Hollandacada E'nin farklı konumlarda görülmesini ise, yukarıda da belirtildiği gibi eylemin taşınması ile ilişkilendirir. Eylemin birleştirilen ilk birim olması ise eylemin tümcenin diğer kurucularını belirliyor olması ile ilgilidir.

Son olarak, Fukui ve Takano (1998)'den söz edelim. Fukui ve Takano, ÇÖB ve *Yalın Öbek Yapısının* (Chomsky, 1995) (*İng.* Bare Phrase Structure) temel kavrayışına bağlı kalarak Saito ve Fukui'nin (1998) önerisine dayalı bir öbek yapısı ve çizgisel diziliş yaklaşımı öne sürer. Saito ve Fukui'nin (1998) önerilerinin ardındaki temel nokta birleştirmelerin başın bulunduğu yöne doğru yapıldığı sürece 'belirtisiz' ve 'bedelsiz' olduğu, buna karşın, birleştirmenin başın aksi yönünde yapılmasının bir bedeli olduğu, yani özellik eşleme gibi güdüleyici bir neden olması gerektiğidir. Saito ve Fukui (1998), baş değiştirgeninin insan dilinin *berimsel* (*İng.* computational) dizgesinde temel bir rol oynadığını savunur. Dolayısıyla, bu noktada birleştirmenin başlayacağı taraf hakkında seçimli bir durum söz konusudur.

Fukui ve Takano (1998), Saito ve Fukui'nin (1998) savlarını izler ve başın bulunduğu yöne doğru yapılan birleştirmelerin belirtisiz olduğunu varsayar. Ancak, bu noktada, Saito ve Fukui'nin (1998) baş değiştirgeninin insan dilinin berimsel dizgesinde temel bir rol oynadığı savını reddeden Fukui ve Takano, Chomsky'i (1995) izleyerek çizgisel dizilişin *sessel bileşkede* (*İng.* phonological component) belirlendiğini varsayar:

(11) *Türetimde Bakışlılık İlkesi (İng. The Symmetry Principle of Derivation)*

Dağıtım öncesi ve dağıtım sonrası (biçimbilim öncesi) berimler birbirlerinin ayna görüntüsünü oluşturması anlamında "bakışlımlı"dır.

Türetim dağıtım öncesi bölümünde, Birleştirme, alanyazında da kabul edildiği biçimiyle, yeni bir sözdizimsel birim oluşturmak amacıyla iki birime aşağıdan yukarı doğru uygulanır. Birleştirme işlemi birleştirecek başka bir birim kalmayınca kadar yinelemeli olarak sürdürülür. Daha sonra, ardışık birleştirme işlemleriyle oluşturulmuş Σ (sigma) yapısına dağıtım uygulanır ve Σ yapısına ait ilgili bölümler sessel bileşkeye gönderilir. Dağıtım tarafından değiştirilmiş Σ

daha sonra π^2 anlatımı olarak eşlenir. Fukui ve Takano, çizgiselleştirmenin sessel bileşkede biçimbilim öncesi bölümde gerçekteştiğini ileri sürer. Çizgiselleştirme iki ayrı işlem içerir: (i) *Ayrıştırma* (İng. Demerge) ve (ii) *Bitiştirme* (İng. Concatenate). Ayrıştırma, birleştirmenin tam tersi bir işlemdir ve Σ yapısına yukarıdan aşağı olarak uygulanır. Ayrıştırma, uygulandığı bir kökü iki ayrı köke ayırır. Birleştirme gibi, ayrıştırma da büyükçül yansımalarla uygulanır. Daha sonra, bitiştirme, ayrıştırma tarafından oluşturulmuş iki büyükçül yansıma arasındaki çizgisel dizilimi belirlemek için devreye girer. Bu noktada ayrıştırılan birimler arasındaki büyükçül yansıma durumları öncegelmeyi belirler.

3 Evrensel Taban Varsayımı ve Türkçe Üzerine Gözlemler

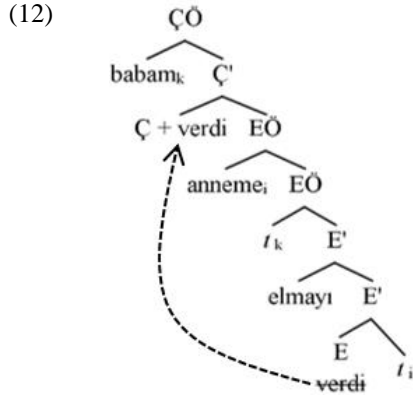
Evrensel taban varsayımı tüm dillerin temelde aynı dizilişe sahip olduğunu öne süren bir varsayımdır. Bu varsayım, temelde değiştirgene dayalı sözcük dizilişi görünümünden arındığı için yetinmecili olduğu kadar alanyazında sık sık tartişılan da bir konudur. Biz de bu bölümde ilgili tartişmalar çerçevesinde, EN ve NE taban dizilişlerinden hangisinin Türkçe açısından daha uyumlu görünüm sergilediği konusunda gözlemler sunup deneysel tabanda konuyla ilgili önerimizi sunacağız.

3.1 Türkçe ve NE

Alanyazında, ETV savları açısından Türkçenin baş-son bir dil olduğunu belirten araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalar, ETV'nin kavramsal açıdan en uygun ve yetinmecili görünümü sergilese de dillerarası bakıldığında deneysel yönünün güçsüz olduğunu vurgular. Buna göre, ETV Türkçedeki kimi görünümün salt baş-son görünümünü açıklamaktan uzak kalmaktadır.

ETV tartişmalarının ilk ayağında, Kelepir (1996), ÖNE dizilişli bir dil olan Türkçe için Kayne (1994) Karşıtbakışımlılık Kuramı'nın çok genelleycili olduğunu ve kuramın içerisinde Türkçe için açıklanamayan boşluklar bulunduğunu belirtmektedir. Bunun için ilk kanıt olarak eylem öncesi konumdaki bir ya da iki tümleçli yüklem sunulmuştur. ÇÖB, tüm diller için ÖEN (Gös-Baş-Tümleç) dizilişini önermiş; Türkçe gibi dillerde tümleçlerin kök EÖ'nün üzerindeki bir işlevsel ulamın Gös konumuna taşındığını önermiştir. Bu tür bir açıklama, ÖEN, EÖN, NÖE ve ENÖ dizilişleri için geçerli olsa da Ö-N-DN-E dizilişindeki iki tümleçli yapılar açıklanamamaktadır (Kelepir, 1996, s.26):

² π , SB'de dilsel bir anlatımı ifade eder.

(12)'deki gösterimde taban konumundan yükseltile dolaylı nesne 'anneme' ile beraber ÇÖB uyumlu bir biçim alan türetim eylemin Ç ile yükselme yoluyla birleşmesi sonucunda eski dizilişi olan Ö-E-DN-N dizilişine geri dönmektedir.

Kelepir, Kennelly'i (1994) izleyerek, Türkçede çıplak nesnelere eylemin hemen önündeki konumda üretildiğini ve yalnızca bu konumda yetkilendirilebildiğini, türetim boyunca da bu konumlarını korumaları gerektiğini ileri sürmektedir. Kelepir'e göre bu durum, ÖNE'nin Türkçe için temel diziliş olduğunun diğer bir kanıtını sunmaktadır:

(13) [çö Ayşe_j [EÖ kitap_i [EÖ okudu t_i]]

Kelepir'e göre, yukarıdaki tümcenin çıplak nesnenin üretildiği konumdan taşınması sonucunda yorumlanamayacağı varsayımıyla bozuk olması gerekirken dilbilgisellik sergilemesi ÖNE'nin Türkçe için temel diziliş olduğunun kanıtlarından biridir. Kelepir'in son kanıtı, Türkçede eylemardı konumdaki kurucuların geniş açılış olmasıdır. Karşıtbakışlılık Kuramı'na göre, bu tür kurucular eylemin daha altında yer almalıdır. Ancak Türkçede eylem ardındaki kurucuların eylem önündekinden daha geniş bir açılış olması, bu kurucuların eylemden daha yukarıda bir yerde dallandığını göstermektedir:

- (14) a. Bu ay herkes yardım etmiş iki fakire. ($\exists > \forall$; $\forall > \exists$)
 b. Bu ay iki fakire yardım etmiş herkes. ($\forall > \exists$; $\exists > \forall$)

(14a) tümcesindeki 'iki fakire' AÖ'sü 'herkes' niceleyicisi üzerinde açılışlabilmektedir. (14b)'de ise bunun tam tersi bir durum söz konusudur. (14) bağlamında düşünürsek varoluşsal niceleyicinin evrensel niceleyici 'herkes'ten daha üstte, dolayısıyla, eylemin daha yukarısında dallanması beklenir.

Sonuç olarak, Kelepir (1996), ÇÖB'ün her dilin ÖEN dizilişli olduğu ve bakışsız k-buyurmanın öncegelme ilişkisini belirlediği varsayımının aşırı genelleştirici olduğunu öne sürmüştür.

Kelepir'in (1996) savlarına benzer NE-temelli kanıt sunan bir diğer araştırmacı Kural (1997)'dir. Kural, Kayne'in (1994) iddia ettiği gibi, Hollandaca gibi bazı ÖNE dillerinde temel dizilişin ÖEN olabileceğini, ancak bunun Türkçe için geçerli olmadığını, bu dilde temel dizilişin gerçekten de ÖNE olduğunu ileri sürmekte, bu anlamda ÇÖB'ün uygulanabilirliği açısından ÖNE dilleri arasında tipolojik bir ayırım bulunduğunu belirtmektedir.

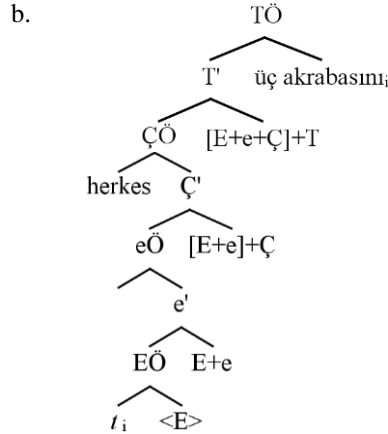
Kural (1997), Kayne'in (1994) ÖNE dizilişli dillerin sola doğru taşınma ile türetildiği varsayımını Türkçedeki eylem ardı kurucuların eylem önündekilerin üzerinde açılı alması gerçekliği ile sorgulamaktadır. Türkçe üzerinden yürüttüğü tartişmayı da aşağıdaki kurala dayandırarak örneklendirmiştir (NÖ: niceleyici öbeği):

(15) *Açılı Koruma*

Bir NÖ1 NÖ2'ye Y-Yapıda k-buyuruyorsa, aynı zamanda MB'de de k-buyurur.

(16) a. [Herkes_i] dün aramış [adıl_i üç akrabası]nı. (3y > ∀x; *∀x > 3y)

(Kural, 1997, s. 503)

(16) örneğinde 'üç akrabası' niceleyicisinin 'herkes' evrensel niceleyicisinin üzerinde açılı alması Kural'a (1997) göre eylemardı kurucunun eylemin üzerinde TÖ'ye eklendiğini göstermektedir.

Kural (1997), Türkçede *olumsuz kutuplanma birimlerinin* (İng. negative polarity items) (OKB) mutlaka olumsuz eylemin açısında bulunması gerektiğini belirterek, böyle bir durumun ancak, örneğin özne konumundaki bir OKB'ye olumsuz eylemin Tüm konumundan k-buyurmasıyla izin verileceğini gösterir. (17a)'da içtümcenin öznesi olan 'kimse'nin edilgenleştirme sırasında zorunlu olarak taşınması gereken anatümcenin GöS, ZÖ konumuna taşınmaması

eylemin OKB'lere k-buyurabildiği bir konumda, yani bunlardan daha yukarıda bulunduğu savını destekler:

(17) a. *Kimse_i [Ahmet tarafından] [_{t_i} uyumadı] sanılıyor.

b. Kimse_i [Ahmet tarafından] [_{t_i} uyudu] sanılmıyor.

(Kural, 1997, s. 503)

(17a) içtümcedeki olumsuz eylemin olumsuz kutuplanma birimine k-buyurmaması nedeniyle bozuktur. Öyleyse, (17a-b) tümcelerinde de eylem özne konumundaki OKB'den daha yukarıda bulunuyor olmalıdır. Bu da, olumsuz eylemin taşındığı konum olan Tüm'ün öznenen daha yukarıda olduğunu kanıtlar. Yani, bu yapılar da baş, sondadır.

Sonuç olarak, Kural (1997), Kayne'in (1994) de belirttiği gibi, ÖNE dizilişli kimi dillerin aslında ÖEN dizilişinden türetildiği varsayımını akla yatkın bulmaktadır. Almanca ve Hollandaca gibi dillerin bu türden diller olduğu alanyazında sık sık tartışılmıştır. Yazar da bu dillerin ön durum ilgeci ve AÖ içinde baş sonrasında tümleş kullanmaları gibi nedenlerden ötürü Kayne'i (1994) akla yatkın bulmaktadır. Ancak, söz konusu Türkçe olunca yukarıda belirtilen kavramlardan hiçbiri kullanılmadığından ve eylem ardı kurucuların açılabilmesinden ötürü Kural (1997), Türkçeyi tam anlamıyla baş-son bir dil olarak nitelendirmektedir.

3.2 Türkçe ve EN

Türkçenin güçlü olarak bir NE dili olduğunu savunan Keleşir (1996) ve Kural (1997)'nin aksine alayazında bunun tam karşısında duran araştırmalar da bulunmaktadır. Buna göre, Türkçe ETV açısından çok belirgin olarak EN özellikleri taşıyan bir dildir.

Bu çalışmaların en başında Zwart (1994)'ün araştırması bulunur. Zwart, Kayne (1994) temelinde Hollandacanın baş-ilk bir dil olduğu savını tartıştığı çalışmada, dilin ÖNE görünümü dizilişinin aslında ÖEN dizilişinden yola çıkılarak türetilmiş bir diziliş olduğunu belirtir. Bu savının deneysel tabanı için de aşağıda özetlenen verilere başvurur. İlk olarak, tümcesel boyutta en üst yansımaların BelÖ ve TÖ olduğu düşünüldüğünde, her iki yansıma da baş-ilk yapılanması sergiler:

(18) a. *de vader van Jan*

b. **vader van Jan de*
baba TAM Jan Bel
'Jan'ın babası'

- (19) a. ...*dat* het regent buiten
 b. *...het regent buiten *dat*
 o yağıyor dışarda TUM
 ‘Dışarda yağmur yağıyor diye’

(Zwart, 1994, s. 5)

Belirleyicilerin ve tümleyicilerin sırasıyla BelÖ ve TÖ’lerin başları olduğu ve bu öbeklerin sırasıyla A ve E ulamlarını ilgilendirdiği varsayıldığında, (18a-19a) çiftindeki yapılanmanın baş taşıma ile gerçekleşmediği görülür. Dolayısıyla, BelÖ ve TÖ’ler baş-ilk yapılanmalıdır. İkinci olarak, bir baş tümlecinin yalnızca bir tarafta olmasına izin verdiğinde, tümleç her zaman başı izler. Bu genelleme, BelÖ, TÖ ve AÖ’lere uygulanabilir:

- (20) a. de verwoestíng van de stad
 b. *de van de stad verwoestíng
 Bel TAM Bel şehir tahribatı
 ‘Şhrin tahribatı’

(Zwart, 1994, s. 6)

Son olarak, bir baş tümlecinin her iki tarafta da olmasına izin verdiğinde, tümlecini baştan öncegelmesi durumunda, tümleç ve baş hiçbir zaman yandaş değildir:

- (21) a. Hij was het Amhaars (volledig) machtig.
 ‘Amharic’e tamamen hakim.’
 b. een het Amhaars (volledig) machtige student
 bir Amharic tamamen hakim öğrenci
 ‘Amharic’e tamamen hakim öğrenci’

Yukarıda verilen veriye göre, tümleç ve başın değiştirgene dayalı iki olasılıklı dizilimi bu bağlamda ilgisiz kalır ve bu üç genelleme Hollandacanın tutarlı bir biçimde baş-ilk özellikler sergilediğini göstermektedir.

Bir diğer çalışmada ise Zwart (2002), Kural’ın (1997) çalışmasına gönderimde bulunarak eylem ardı birimlerin eylem öncesi birimlerin üzerinde açılmasının *artalan* (İng. background) konumlarından ötürü olup olmadığının tam olarak açıklanmadığını dile getirmektedir.

- (22) [Herkes_i] dün aramış [*adıl*_i üç akrabası]nı. ($3y > \forall x; * \forall x > 3y$)

Zwart, bu savını deneysel anlamda temellendirmek için Hollandaca ve Türkçe artalan konumlardan örnekler sunmuştur:

- (23) a. *Een competente reviewer zal elk abstract nakijken*
 bir yetkin eleştirmen GEL her özet kontrol et-
 ‘Yetkin bir eleştirmen her özeti kontrol edecek.’
 Yorum: (a) bir > her
 (b) her > bir
- b. *Hij zal elk abstract NAKIJKEN een competente reviewer*
 ‘Yetkin bir eleştirmen her özeti kontrol edecek.’
 Yorum: (a) bir > her
 (b) her > bir

Zwart’a (2002) göre, Hollandacada *artalanlama* (İng. backgroundİng) kurucuyu eylem ardı konuma getirerek (*bknz.* (23b)) gerçekleştirilebildiği gibi, sessel yoldan da (*bknz.* (24b)) gerçekleştirilebilmektedir. Ancak, bu durumda okumalar sınırlanmaktadır:

- (24) a. *Alle klachten worden behandeld door TWEE van onze*
 bütün şikayetler GEL değerlendir- iki TAM IÇGL
 MEDEWERKERS.
 çalışan
 ‘Bütün şikayetler iki çalışmamızca değerlendirilecek’
 Yorum: (a) bütün > iki
 (b) iki > bütün
- b. *Alle klachten worden BEHANDELD door twee van onze medewerkers³*
 ‘Bütün şikayetler iki çalışmamızca değerlendirilecek’
 Yorum: (a) *bütün > iki
 (b) iki > bütün

(Zwart, 2002, s. 28)

Zwart (2002), bu konuyla ilgili olarak, eylem ardı konumdaki birimlerin açılı ilişkileri k-buyurma ile açıklanamayacağından, bu konunun ÇÖB ile ilintili olmadığı sonucuna varmıştır. Zwart’ın çıkarımı, Türkçe ve Hollandacanın artalanlama konusunda aynı etkiyi yarattıklarıdır. Buna karşın, Zwart, eylem önündeki birimlerin de vurgusuzlaştırılmasının aynı etkiyi yarattığından söz eder. Aşağıdaki şu karşıtlığa göz atalım:

³ Küçük yazım vurgusuzlaşmayı göstermektedir.

- (25) a. *Een competente reviewer zal elk abstract nakijken*
 bir yetkin eleştirmen GEL her özet kontrol et-
 Yorum: (a) bir > her
 (b) her > bir
- b. *Een competente reviewer zal elk abstract NAKIJKEN*
 bir yetkin eleştirmen GEL her özet kontrol et-
 Yorum: (a) bir > her
 *(b) her > bir

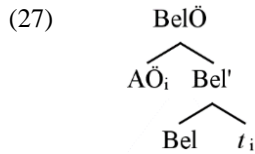
Sonuç olarak, (25a-b) karşıtlığı eylem-ardına konumlama yerine artalanlama (vurgusuzlaştırma) olgusunun açılış ilişkilerini belirlediğini belirtir. Buna bağlı olarak, Kural'ın sözünü ettiği ve (16)'da gösterimlenmiş Türkçedeki açılış ilişkilerinin sağa-eklemlenme ile açıklanamayacağını öne sürer. Zwart (2002), EN evrensel dizilişi doğrultusundaki ikinci tartişmasını Türkçedeki işlevsel başlar üzerinde yürütmüş ve aşağıdaki şu iki sonuca ulaşmıştır:

- i. Adcıl dizgede, ekler adöbeklerine eklenen kaynaşıklardır.
- ii. Eylemcil biçimbilimin önemli bir bölümü, koşaçların eylem öbeklerine parçacık olarak eklenmesini içeren eylemcil alaşımdır.

Durumun yüksek bir işlevsel başta bulunduğu varsayıldığında ve Türkçe örnekleminde belirtme durumunun Bel ve Dur başı olduğu düşünöldüğünde, Ad öbeği–Belirtme eki dizilişinin AÖ'nün işlevsel başın Gös konumuna taşınması ile elde edilebileceğini göstermektedir:

- (26) a. *Tamirci bir(*-i) araba-yı tamir et-ti-ø*
 b. *[Hasan-ın kitab-ı oku-ma-dığ-ı]-nı bil-iyor-um*

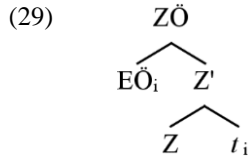
(26a-b) örneklemindeki adcıl öbeklere eklenen durum eklerinin adcıl öbek içerisindeki birimlere teker teker eklenmesinden ziyade bütün bir öbeğe eklenmesi yukarıdaki sezdirimi doğrular:

(27)'de görölen öbekselle yapılanma, Kayne'in (1994) sözünü ettiği evrensel Gös-Baş-Tümleç dizilişidir. Adcıl öbek bağlamında çekimsel eklerin kaynaşık olması ile ilgili sezdirim Lewis'in (1967, s. 41)'de sözünü ettiği *ertelenmiş ekleme* (İng. suspended affixation) olgusuyla doğrulanabilir. Ertelenmiş ekleme yapılırken, kişi, sayı ve durum ekleri ad öbeklerinin ya da eylem öbeklerinin bağlaçla birleştirilmiş biçimi için yeterlidir (Zwart, 2002, s. 30):

- (28) a. [tebrik ve teşekkür]-ler-im-i sunarım.
 b. [odam-da otur-uyor ve gazete-yi oku-yor]-du-m.

Yukarıdaki adıl yapılanmaya (*bknz.* (27)) benzer biçimde, eylemcil öbek alanında da eylem öbeğinin GöS, ZÖ konumuna taşındığı belirtilebilir:

Özetle, açılı ilişkilerindeki yorumlamaların eylemardı konumun aşamalı yapılanması ile ilgili değil, Holladaca örneklerde de görüldüğü üzere artalanlama ile ilgili olduğu savı ve *ekleme* (*İng.* affixation) işleminin kaynaşık bitleştirme işlemi olduğu savı ile Zwart, Türkçenin de Kayne'in (1994) evrensel dizilimine uygun görünümü sunduğunu belirtir.

Son olarak, Zwart (2009), başların solda birleştirilip evrensel olarak o noktada bulduklarına ilişkin bir kanıt sunar. Buna göre, evrensel olarak bağlaçların dağılımına bakıldığında bu birimler, bağlanan iki dilsel birimin arasında yer alırlar ve sözgelimi (30)'daki 've' bağlacı içeren yapılarda görüldüğü gibi, bir kez görünürler:

- (30) a. BelÖ ve BelÖ
 b. *ve BelÖ BelÖ
 c. *BelÖ BelÖ ve

Bağlacın (30)'daki gibi tek bir kez görünmesi, bu yapılanmada herhangi bir taşıma olmadığını gösterir. Bakışsızlık penceresinden baktığımızda ise, bağlaç 've' baş, bağlanan iki birim de sırasıyla GöS ve Tümleçtir.

3.3 Ara Sonuç

Evrensel diziliş çerçevesinde alanyazında Türkçe üzerine yürütülen tartışmaların Çizgisel Örtüşme Beliti (Kayne 1994) çevresinde kümelenildiği ve bu tartışmaların EN dizilişinin evrensel olup olmadığı sorusu etrafında döndüğü gözlemlenmektedir.

Keleşir (1996), Kural (1997) ve Kornfilt'in (2005) Türkçe üzerinden yürüttükleri tartışmalar, EN dizilişinin evrensel olmadığı yönünde sezdirimler taşımaktadır. Buna karşın, Zwart (1994, 2002) ise Holladaca ve Türkçe üzerinden yürüttüğü tartışmasında EN dizilişinin evrensel olduğunu savunmaktadır.

Bu tartişmaları, EN karşıtı ve EN yandaşı başlıkları altında iki gruba b6lersek, araştırmacıların savdukları g6r6ře karşı sundukları deneysel savların aşağıdaki gibi olduklarını belirtebiliriz:

(31) *EN Karşıtı*

- i. Çift T6mleli Yapılanmalar (Kelepir, 1996)
- ii. Çıplak Nesnelere (Kelepir, 1996)
- iii. Eylem-ardı Niceleyici Aı İlişkileri (Kelepir, 1996; Kural, 1997)
- iv. Olumsuz Kutuplanma Birimleri (Kural, 1997)

EN Yandaşı

- i. Baş-ilk Yapılanmalı Bel6 ve T6 (Zwart, 1994)
- ii. Artalanlama (Zwart, 2002)
- iii. 6bekselle Durum Belirleme ve Ertelenmiş Ekleme (Zwart, 2002)
- iv. Bağlaçlar (Zwart, 2009)

Bir sonraki başlık altında bu savları birkaç deneysel g6zlemlerle yeniden değerlendirip g6l6 savlar 6zerinden tartişmamızı s6rd6receğiz.

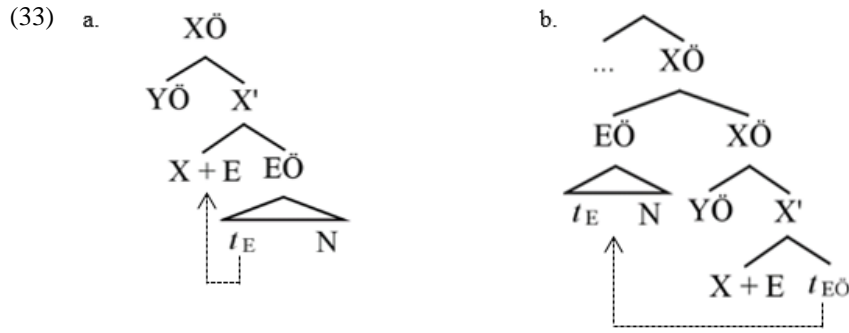
4 EN Karşıtı ve EN Yandaşı Savları Yeniden Değerlendirmek

Broekhuis'un (2006) da s6z6n6 ettiği gibi, evrensel taban varsayımı t6m dillerin temelinde aynı dizilişe sahip olduğunu 6ne s6ren bir varsayımdır. Bu varsayım, temelinde değiştirgene dayalı s6zc6k dizilişi g6r6n6mlerinden arındığı için yetinmeci olduğu kadar alanyazında sık sık tartişılan da bir konudur. Bu varsayım 6zerindeki kutuplaşma, evrensel tabanın temelinde hangi dizilişe başladığı konusundaki incelemeleri ve deneysel g6zlemleri arttırmıştır. Kutbun bir tarafında, Kayne (1994, 2010) izgiselle 6rt6şme Belitini 6nermiş ve t6m NE dizilişlerinin aslında EN dizilişinden sola doğru taşımalarla t6retildiğini belirtmiştir. Diğer kutupta ise, Haider (1997, 2000, 2013), Barbiers (2000) ile Fukui ve Takano (1998, 2000) gibi araştırmacılar NE-tabanlı bir diziliş 6nermiş ve bu dizilişin EN'yi t6retmek için yalnızca eylemi taşıması gerekliliğinden daha basit bir diziliş olduğunu savunmuştur. Biz de bu tartişmalar çerçevesinde, EN ve NE'nin taban dizilişlerinden hangisinin T6rke açısından daha uyumlu g6r6n6mler sergilediği konusunda g6zlemler sunup deneysel tabanda konuyla ilgili 6nerimizi dile getireceğiz.

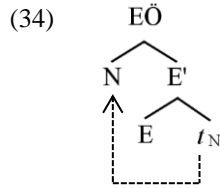
6ncelikle, Kelepir'in (1996) EN-karşıtı savlarıyla başlayalım. T6rke çift-geçişli yapılarıdaki 6B tabanlı taşımaların bir sonucu olarak eylemin 'ye y6kselmesiyle s6zc6k dizilişi ve 6ncegelme ilişkilerinin yeniden eski biçimine, yani 6EN dizilişine d6nd6đ6 tartişmasını g6rmekteyiz. Buna g6re, 6B bu bağlamda, çift-geçişli yapıların t6retimini açıklayamaz:

(32) [6 Babam +verdi_E [E6 anneme elmayı_t t_E t_i]

ÇÖB, NE dizilişini türeten işlemin açık ve net bir biçimde taşıma işlemi olduğunu belirtir (Kayne, 1994, s. 53; Kayne, 2010, s. 3). Bu tartışmayı, iki farklı taşıma türü içeren iki farklı dil üzerinden yürütür. İlk seçenек, Baker'ın (2005) da savladığı gibi Lokaa dili gibi dillerde görüldüğünü varsaydığı *artık taşıma* (İng. remnant movement) görünümüdür. ÖNXE (SOXV) gibi bir dizilişte E baş-taşıma ile daha yukarıdaki bir başa yükselir. Ardakalan eylemsiz ve nesneyi içeren EÖ ise, asıl konumundan daha yukarıdaki bir başla birleşmiş eylemi de geçerek artık olarak daha üst bir konuma eklenir:

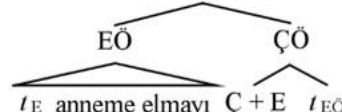

İkinci seçenек ise, Kandybowicz ve Baker'ın (2003) da sözünü ettiği gibi, Nupe dilinde de gözlemlendiği gibi yalnızca N'yi taşımaktır. Bu noktada, N, EÖ içerisinde kendisi yukarı taşınır:

Bu seçenек, Kayne'in (1994, s. 48) söz ettiği seçenекle uyumludur. Bu noktada, Kayne, NE dizilişini türetmek için sözelimi EÖ'nün Z'den önceseldiği bir dizilişte EÖ'nün Z'yi geçerek ZÖ'ye eklenildiğini belirtir.

Yukarıdaki tartışmaları göz önünde bulundurursak, Kelepir'in (1996), ÇÖB'ün öngördüğü savların bir bölümünü kullanmakta olduğu, bir bölümünü ise kullandığı veriye uygunsuzluğu nedeniyle göz ardı ettiği görülür. Türetimin Baker'ın (2005) savladığı biçimiyle izlediğini varsayarsak, artık taşıma işlemi kullanarak türetimi yeniden DN-N-E biçimine getirmek olanaklıdır:

- (35) a. b.

Kayne'in (1994, 2010) öngördüğü biçimiyle, türetimin ilerlediğini varsayarsak, aslında Kelepir'in (1996) sunduğu EN-karşıtı savın hem kavramsal hem de deneysel açıdan güçsüz bir sav olduğu görülür.

Kelepir'in (1996) ÇÖB karşıtı diğer tartışması ise çıplak nesnelere ilgilidir. Türkçede çıplak nesnelere eylemin hemen önündeki konumda üretilmekte ve yalnızca bu konumda yetkilendirilebilmektedirler. Bunun bir sonucu olarak, üretildikleri konumdan ÇÖB gereğince taşınması sonucunda yorumlanamayacağı dolayısıyla da bu taşınmanın tümcede bozukluk yaratması beklenmektedir. Tümcenin bunun aksine dilbilgisel olması ise NE tabanlı dizilişin kanıtlarından birisidir:

- (36) [ÇÖ Ayşe_j [EÖ kitap_i [EÖ okudu t_i]]

Kelepir'in (1996) Kennelly'i (1994) izleyerek çıplak nesnelere yorumlandıkları tek konumun üretildikleri konum olmasının temel nedeni, alanyazınında Türkçenin çıplak nesnelere (bir diğer deyişle durum yüklenmemiş), *özellik-dışı* (*İng.* non-specific) birimlerin eylem önü konum ile sınırlı olduğu görüşünün büyük oranda kabul ediliyor olmasıdır. İşsever (2007, s. 3), *özelliklik* (specificity) ile taşıma arasında doğrudan bir ilişki bulunmadığı görüşünün Türkçede özellik-dışı birimlerin taşınabildiği gerçeği ile de desteklendiğini belirtir.⁴

- (37) a. Ali kahve içti.
b. Ali t_i içti kahve_i.

- (38) a. Herkes tatlı yemedi.
b. Tatlı_i herkes t_i yemedi.

Çıplak nesnelere (37b)'de eylem ardına, (38b)'de de tümce başına taşınmış olması, Kelepir'in (1996) savının temelinde yatan ve bu birimlerin yorumlanabileceği tek konumun eylemin hemen solundaki konumla sınırlı

⁴ Öte yandan, bu durum, özellik olan ve özellik olmayan taşınmalar arasında farkların olmadığı anlamına gelmez. Özellik olmayan taşınması daha az kabul edilebilir bir durumdur ve daha kısıtlı ve özel ezgileme ile desteklenmesi gereken bir durum gibi durmaktadır. Dolayısıyla, bu karşıt savın Kelepir'in (1996) savına tam da karşıt bir kanıt olmaması gibi bir durum ortaya çıksa da özellik dışı birimlerin sınırlı olsa bile taşınması bu iddiaya karşıt bir görünüm sunar.

olduğu savının EN-karşıtı bir sav sayılamayacağını gösterir. Bunun nedeni, bu savın oldukça katı görünmesi ve (37-38) örnekleminde gözlemlenen durumu göz ardı eden bir açıklama sunuyor olmasıdır.

Bunun yanısıra, Kelepir'in sunduğu bu sav döngüseldir. Kelepir (1996), çıplak nesnenin eylem-önünde görünmesi gerektiğinden yola çıkarak oraya taşınarak gelemeyeceğini belirtir. Bu durumda aynı durum hem sorunun bir parçası hem de bir kanıt olarak görünmektedir. Görünümün bu biçimde olması, savın temelinde yatan uslamlamayı da güçsüzleştirmektedir.

Kural'ın (1997) ve Kelepir'in (1996) de sözünü ettiği eylem ardındaki açılı ilişkileri EN-karşıtı bir diğer savdır. Buna göre, YY'de (Yüzey Yapı) bir AÖ'ye k-buyuran başka bir AÖ, MB (Mantıksal Biçim)'de de k-buyurmaktadır. Bu sayede, açılı ilişkileri oluşturulur. Kural'ın, açılı koruma ilkesine dayandırdığı savındaki durum eylemardı birimlerin bulunduğu konumla ilgili sezdirimlerde bulunur. Sözgelimi, aşağıdaki tümcede dar açılı okumanın söz konusu olması eylemardı birimlerin eylemönü birimlerden daha üst bir konumda yer aldığını gösterir. Kural'ın (1997, s. 503) örneğini yineleyelim:

(39) [Herkes_i] dün aramış [*adlı* üç akrabası]nı. ($3y > \forall x; * \forall x > 3y$)

Herşeyden önce, yukarıdaki verilerde yer alan (39) tümcesindeki geniş açılı okuma Kural tarafından dilbilgisidişi olarak imlenmişse de, danıştığımız konuşuculardan hiçbiri bu okumanın olanaksızlığından söz etmemiş; aksine bu okumayı dar açılı okumayla eşit derecede doğal bulduklarını belirtmişlerdir. Bu da, Kural'ın savını temellendiren karşıtlık sergileyen okumaların aslında tüm Türkçe anadili konuşucularının dilsel sezgisini yansıtmadığını göstermektedir.

Dahası, Zwart'a (2002) göre, eylemardı birimlerin açılı ilişkilerinde sergiledikleri görünümmler buldukları sözdizimsel konumlar ile ilgili değil, söylemsel durumları ile birebir ilişki içerisindedir. Sözgelimi, Hollandacada artalanlama, sessel yoldan da gerçekleştirilebilmektedir. Okumaların artalanmanın sessel yoldan gerçekleşmesi ile sınırlanması bu birimlerin sözdizimsel durumları ile değil, söylemsel durumları ile ilişkili olduğunu sezdirir ve Kural'ın bu savını dillerarası kanıtlar açısından destek bulamaz. Zwart'ın bu eleştirisine destek olarak aynı durumun Macarca için de geçerli olduğunu belirtebiliriz:

(40) a. Minden szerkesztő megvizsgált két panaszt ($2y > \forall x; \forall x > 2y$)
her editör kontrol etti iki şikayeti
b. Minden szerkesztő MEGVIZSGÁLT két panaszt ($2y > \forall x; * \forall x > 2y$)

Buna göre, (40a)'da evrensel niceleyicinin hem dar hem de geniş açılı okuması olanaklıyken, bu veriyi danıştığımız Macarca konuşucusu eylemin vurgulu okunması durumunda yalnızca dar açılı okumayı aldığını belirtmiştir. Buna göre,

eylemin vurgulanarak okunması ile vurgusuz okunması (*bnz.* (40a-b)) arasında oluşan aı farklılıkları, Zwart’ın savını dillerarası kanıtla destekler.

Bu noktada durum EN-yandaşı bir görünüm sunsa da durum yüzeyde görünenden oldukça farklıdır. Özge ve Bozşahin (2010, s. 150), *alçak ve düz ezgilemenin* (*İng.* low and flat intonation) yalnızca eylemardı kurucularla sınırlı olmadığından söz eder. Alçak ve düz ezgileme, sözdizim-bilgi yapısı arakesitinde artalan diye nitelendirilen alanı anlatır. Ancak, artalanlama Türkçe rnekleminde yalnızca eylemardı kurucuları kapsamaz (A*: alçak Y*: yüksek):

(41) a. (Maymun) (ELMAYI yemiş) ben Aynur’un yanındayken.

A* Y* A

b. (Ben Aynur’un yanındayken) (maymun) (ELMAYI yemiş).

A*Y- Y* A-

c. (MAYMUN) ben Aynur’un yanındayken elmayı yemiş.

Y* A-

(zge ve Bozşahin, 2010, ss. 149-150)

Yukarıda da görüldüğü üzere, eylemardı ya da eylemnne yerleştirme işlemi yerine *odak-sonrası vurgusuzlaştırma* (*İng.* postfocal deaccenting) kavramı dikkate alındığında, düz ve düz olmayan ezgilemenin odak-sonrası ve odak-öncesi kavramlarıyla örtüştüğü görülür. Sözgelimi, (41a-b-c) ls, ‘Maymun ne yapmış? Maymun ne yemiş?’ gibi soruların yanıtı olabilir. Ancak, yalnızca (41a)’daki yanıtta bir artalanlama söz konusudur. (41b)’de yer alan eklenti, eylemden ve *yorumdan* (*İng.* rheme) hemen önce geldiğinden düz olmayan bir ezgilemeye sahiptir. (41c)’deki eklentinin sessel görünümü ise (41a)’daki artalanlanmış eklenti ile örtüşmektedir. Her iki eklenti de düz ezgileme görünümü sunar. Dikkat edilmesi gereken nokta, (41c)’deki düz ezgileme sunan eklentinin yorumdan sonra; eylemden önce gelmesidir. Bu da artalan kavramının yukarıda da belirttiğimiz gibi odak-sonrası vurgusuzlaştırma ile ilgisi olabileceğini sezdirir.

Bu tartışmanın Zwart’ın (2002) artalanlama olgusunu kullanarak sunduğu EN-yandaşı tartışmayla ilgili sonucunu şu biçimde belirtebiliriz. Zwart (2002), Kural’ın (1997) ve Kelepir’in (1996) de sözünü ettiği aı ilişkilerinin artalanlama kavramıyla birebir ilintili olduğundan söz etmekteydi. Yukarıda sunulan zge ve Bozşahin’in (2010) tartışmaları ise, Zwart’ın (2002) aı ilişkilerinin yorumlanmasını artalanlamayla ilişkilendirdiği EN-yandaşı savının çok da güçlü bir sözdizimsel sav olmadığını; bunun yanısıra, bu durumun bilgi yapısı ve sesbilimsel rntlemeyle içiçe geçtiğini göstermektedir.

Zwart’ın (1994) EN-yandaşı olarak sunduğu kanıtlardan birisi de Hollandacadaki Bel ve T yapılarının baş-ilk yapılanma sergiledikleri yönündedir. Türkçe rnekleminde bu tartışmalara göz atalım. Sözgelimi, Belö bağlamında Zwart’ın (1994) savını ele alalım. Alanyazında, ‘bir’ dilsel biriminin belirsiz tanımlık işlevinde olduğunu savlayan çalışmalar bulunur (Erguvanlı-Taylan, 1984; Göksel ve Kerslake, 2005; Kornfilt, 1997). Sözgelimi, Erguvanlı-

Taylan (1984), tanımlık işlevindeki ‘bir’ dilsel biriminin, vurgulanmadığında belirsizlik anlattığını, Türkçede ‘bu, şu, o’ göstericileri dışında belirlilik ifade eden başka bir dilsel birim olmadığını belirtir:

- (42) a. Bir adam geldi. (Belirsizlik)
b. BİR adam geldi. (Sayı anlatımı)

Bu çizgide ilerlersek, belirsiz tanımlık ‘bir’ dilsel biriminin gerçekten de belirsizliği anlattığını aşağıdaki karşıtlıkta görebiliriz:

- (43) a. Murat-ın **bir** kitab-ı
b. Murat-ın **bu** kitab-ı

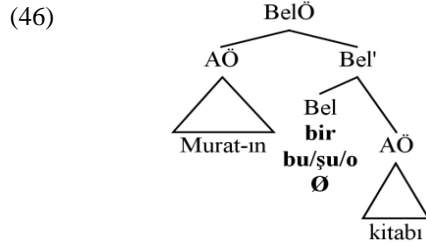
İki öbek arasındaki belirsizlik/belirlilik karşıtlığını temel alırsak, (43a)’daki öbeğin belirsiz bir kitaba gönderimde bulunduğu, bağlamda belirsiz bir birimi sorgulayan ne-sözcüğünü (hangisi) sınaama aracı olarak kullanarak kanıtlayabiliriz:

- (44) [Murat-ın **bir** kitabı]-nı okudum; ama *hangisini* bilmiyorum.

Buna karşın, belirsizlik anlatan ‘bir’ tanımlığını bağlamdan çıkardığımızda ya da belirlilik anlatan bir göstericiyi tümceye eklediğimizde aynı tümcede bozukluk olduğunu görmekteyiz. Bu da bize bu tanımlığın BelÖ olarak varsayabileceğimiz bir öbeğin başı olduğunu sezdirir:

- (45) *[Murat-ın **Ø/bu/şu/o** kitabı]-nı okudum; ama *hangisini* bilmiyorum.

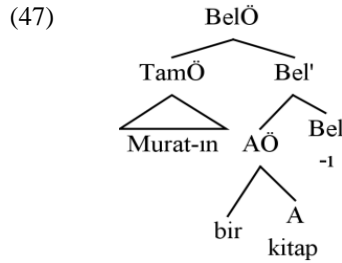
Dolayısıyla, öbekselle bağlamda düşünürsek, işlevsel bir baş olan Bel başını bu tanımlıklardan biri doldürürken, gösterici konumunda bir AÖ (*Murat-ın* gibi) tümleç konumunda da bir diğer AÖ (*kitab-ı* gibi) olduğunu belirtebiliriz (*krş.* Tuğcu (2009)):

İşlevsel başın solda olduğu bu görünüm, Kayne’in (1994) evrensel Gös-Baş-Tümleç dizilimine uyum gösterir. Bunun yanısıra, bu diziliş işlevsel başların solda olduğu bir dizgeye bir kanıt oluşturur gibi görünür; ancak durum

görünenden farklıdır. Bu durum, göstericilerin ve belirsiz tanımlığın baş olduğunu kanıtlamak için yeterli bir örnek ve açıklama değildir. Aslında bu durumun kanıtladığı şey, yalnızca bu birimlerin aynı konumları paylaştıklarıdır. Ancak, bu konum bir gösterici konumu olabilir. Zaten, alanyazındaki temel varsayım da budur.

Aslında, yukarıdaki gösterimde dikkati çeken temel sorunlardan birisi, eğer *bir* dilsel birimi bir başsa, *kitap* dilsel birimi üzerindeki iyelik ekinin nereden geldiği ve hangi birim tarafından yetkilendirildiğidir. EN-yandaşı bir görünümle düşündüğümüzde (46) gösteriminin artlarından söz edebiliriz; ancak yukarıda sunulan EN-yandaşı tanımların doyurucu olmadığını düşündüğümüzde, görünümü aşağıdaki gibi kurgulayabiliriz:

Bu noktada *bir* dilsel birimi, AÖ'nün Gös konumunda yer almakta; Bel başı ise uyum biçimbirimi {-s}I(n)} taşımaktadır. Dolayısıyla, Zwart'ın (1994) BelÖ bağlamındaki savı güçsüz bir savdır.⁵

Hollandacadaki TÖ'lerin baş-ilk yapılanmalı olduğu savını Türkçe bağlamında ele alalım. Her ne kadar Farsçadan ödünçlenmiş olsa da Türkçede baş-ilk görünümlü bir yapılanma bulunur. Bunlar, Griffiths ve Güneş'in (2014) de sözünü ettiği *önkaynaşık ki* (İng. proclitic ki) içeren yapılanmalardır. Bu yapılanmalar, yukarıda tartıştığımız bağlaç yapılanmalarına benzemektedir. *Sonkaynaşık ki* (İng. enclitic ki) içeren yapılanmalardan farkını ise Griffiths ve Güneş (2014, s. 173) şu biçimde betimlemektedir:

- (48) a. Abim, [**ki** ödevini daima zamanında yapar], bu sefer geciktirmiş.
 b. [Adem sanıyor **ki**] Havva elmayı yedi.

⁵ Bu noktada, dillerde değiştirgene dayalı AÖ/BelÖ yansımaları taşıdıkları tartışmasına tarafsız kalarak Bowers (1991) ve Longobardi (1994), Öztürk'ü (2005) izleyerek dillerin tekçil bir biçimde BelÖ yansıttıklarını varsayıyoruz. Buna karşın, Arslan (2006), Bořković ve Şener (2014) gibi yazarlar dillerin parametrik olarak AÖ dili de olabileceğini ve Türkçenin bu anlamda bir AÖ dili olduğunu belirtmektedir. Bu noktada, alanyazında Kennelly (1990, 1994, 2004) ve Keskin (2009) de Türkçedeki adçıl öbeklerin Abney (1987) çerçevesinde BelÖ yansıttıklarını varsaymaktadırlar.

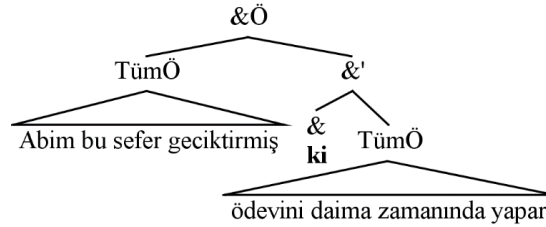
Buna göre, (48a) önkaynaşık türüne örnekken, (48b) sonkaynaşık türüne örnek olarak gösterilebilir. İkisi arasındaki temel farklılık ise, önkaynaşık içeren tümcelerdeki *ki* kaynaşığının bir bağlaç olarak davranmasıdır:

- (49) a. Ahmet ekmek aldı [ve Ali peynir aldı]
b. #[Ahmet ekmek aldı ve] Ali peynir aldı.

(Griffiths ve Güneş 2014, s. 174)

(49b)'deki sesletimin tuhaflığı bağlacın ikinci bağlananla sesletilmesi gerekliliğinden kaynaklanır (*karş.* Kan, 2009).⁶ Önkaynaşık içeren tümcelelerin de aynı türde görünüm sergilemesi (*bnz.* (49a)) bu türden yapılanmaların yine bağlaç yapılanması altında ele alınabileceğini gösterir:

(50)

(49a)'daki yapılanma da (50)'de de gösterimlendiği gibi baş-ilk bir yapılanma sergiler. Anımsanacağı üzere, (48b)'deki yapılanmada bir ad yantümcesi bulunmaktayken; (48a)'daki yapılanma ise bir bağlaç yapılanmasıdır. Farsçadan alıntılanan *ki* yapılanması baş-ilk bir görünüm sergiler. Dolayısıyla, bu birim, Farsçadaki kendine özgü dilbilgisel özelliklerini Türkçede korumaktadır. Bununla beraber, Türkçede baş-son yapılanma sergileyen *diye* tümleyicisi de bulunmaktadır:

- (51) a. Ali düşünmüş [_{TÖ} **ki**_{Tüm} Murat ata biner]
b. Ali [_{TÖ} Murat ata biner **diye**_{Tüm}] düşünmüş

Dolayısıyla, bu bağlamda değiştirgene dayalı bir görünüm söz konusudur. *Ki* dilsel birimi, yukarıda da gözlemlendiği gibi baş-ilk özelliklerini Türkçeye taşıyarak kendi dilinden taşıdığı özellikleri yansıtmaktadır. Buna karşın, *diye* dilsel birimi ise bir sözcük olarak 'de-' eylemi ve onu ulaştırılan {-yA} soneki ile üretilmiştir. *Diye* ad yantümcesi kurabileceği gibi amaç ya da neden belirten belirteç yantümcesi de kurabilmektedir. Bununla beraber, bu dilsel birim, her

⁶ Kan (2009), bu konuda *ki* yapılarında sesletimden hemen önce bir ezgi durağı gerektiğinden söz eder. Dolayısıyla, bu bağlamda *ki* ve *ve* yapılarını karşılaştırmak çok da sağlıklı sonuçlar vermez; çünkü bu iki yapı birbirinden farklı yapılanmalardır.

zaman tümcenin en sonunda yer almaktadır (Göksel ve Kerslake, 2005; Kornfilt, 1997; Lewis 1967; Underhill, 1976):

- (52) a. [Ali eve gitsin diye] erken çıktım (amaç işlevli belirteç yantümcesi)
 b. [Ali eve geldi diye] erken çıktım (neden işlevli belirteç yantümcesi)
 c. [Ali eve gitti diye] biliyorum (tümleç işlevli ad yantümcesi)

Sonuç olarak *ki* karşısında *diye* Türkçe bir birimdir ve mutlaka baş-son bir görünüm sergilemesi gerekir. Bu durum da Türkçenin baş-son özellikli bir dil olduğu iddiasını desteklemektedir.

5 Sonuç

Bu çalışmada ETV çerçevesinde Türkçe üzerine sunulan tartışmalar değerlendirilmiş ve bu tartışmalardan kavramsal ve deneysel açıdan güçlü olan savlar ele alınmıştır.

Evensel Taban Varsayımı çerçevesinde Türkçe üzerine yapılan tartışmaları ele aldığımızda, EN-karşıtı tartışmalarda görüldü ki Kelepir'in (1996) çıplak nesnelere ve çift tümleçli yapılanmalar üzerinden yürüttüğü tartışmalar EN-karşıtı savlar açısından çok da güçlü bir görünüm sergilemez. Aynı biçimde, Kelepir (1996) ve Kural'ın (1997) sözünü ettiği eylemardı açılı ilişkileri yorumlama açısından çelişkili görünüm sergiler. Bu bağlamda, eylemardı açılı ilişkileri de çok güçlü bir EN-karşıtı sav değildir. Kornfilt (2005) ise odak belirleyici *sadece* üzerinden yürüttüğü tartışmasında eylem ardındaki dilsel birimlerin odaklanmasını odak belirleyicisi *sadecenin* eylem önünde yer almasıyla açıklamış; ancak, durumun eylemardı birimlerin odak alamamasından kaynaklı olduğu görünümünü göz ardı etmiştir.

Bu noktada, EN-yandaşı tartışmalara göz attığımızda, Zwart'ın (2002) eylemardı açılı ilişkilerinin artalanlama ile ilgili tartışmalarına rastlamaktayız. Ancak, Zwart'ın yürüttüğü bu savı inceleyerek gördük ki açılı ilişkilerinin artalanlama ile birebir ilişkili olması durumu salt sözdizimsel ve güçlü bir sav değildir. Bunun yanısıra, Zwart'ın (1994) baş-ilk yapılanmalı BelÖ tartışmasına Türkçe üzerinden baktığımızda BelÖ'nün baş-ilk yapılanmalı olması durumunun çok da güçlü deneysel kanıtlar taşımadığı görülmüştür. Benzer biçimde, TÖ'nün Türkçede *ki* ve *diyeli* yapılanmalarda değiştirene dayalı görünüm sunması da EN-yandaşı tartışmalar açısından çelişkili bir görünüm sunmaktadır.

Bu noktada, EN-yandaşı ve EN-karşıtı tartışmalara göz attığımızda, sözdizimsel açıdan güçlü savlar içeren birkaç kanıtın ardakaldığını görmekteyiz. Bunlardan ilki, Kural'ın (1997) *olumsuz kutuplanma birimlerini* içeren EN-karşıtı kanıttır. Kural bu tür yapılanmalarda, olumsuz eylemin taşındığı konum olan Tüm'ün öznenen daha yukarıda olduğunu; dolayısıyla, içtümce içerisindeki OKB'lere k-buyurabildiği ve onları yetkilendirdiğini belirtir. Bundan ötürü, bu

yapılanmaların baş-son olduğu belirtilebilir. EN-yandaşı savlar açısından ise Zwart'ın (2002, 2009) bağlaçlar ve ertelenmiş ekleme çerçevesinde sunduğu deneysel kanıtların da sözdizimsel açıdan güçlü olduğunu belirtebiliriz.

Özetle, yukarıdaki tartışmalardan, EN-karşıtı sav, olumsuz kutuplanma birimlerinin; EN-yandaşı savlar ertelenmiş ekleme ve bağlaç yapılanmalarının kavramsal ve deneysel açıdan güçlü savlar olduğu görülmektedir. Buna göre, EN evrensel tabanı çerçevesinde sunulan savların kavramsal açıdan üstün yanları bulunsa da deneysel açıdan çelişkili görünümeler sunmaktadır. İlgili tartışmalar, EN karşıtı kanıtların yandaşı olan kanıtlardan daha güçlü olduğunu göstermektedir.

İleriki çalışmalarda, yukarıda sunulan tartışmalar çerçevesinde sıfat işlevli yantümceler değerlendirilebilir. Bilindiği üzere, sıfat yantümceleri için alanyazında öne sürülen üç ayrı yaklaşım bulunmaktadır. Chomsky (1977) sıfat yantümcelerinde ilgi yapılarını kurgulayan bir *işleç* (*İng.* operator) olduğunu ve bunun yükselmeye ilgi yapısını belirlediğini savlar. Buna karşın, Kayne (1994) ise sıfat yantümcelerinde ortaçlanan başın yükseldiği savına dayana bir yaklaşım sunmaktadır. Bir diğer bakış açısı ise Sauerland'ın (2000) *eşleme* temelli incelemesidir. Buna göre, sıfat işlevli yantümceler dışsal bir adıl öbeğe bir TÖ'nün eklenmesiyle biçimlenir. Türkçe alanyazında yapılan çalışmalar düşünüldüğünde, Chomsky (1977)'nin işleyici (işleç) yükselmesi savı için Özsoy (1996) ve Baturay-Meral and Meral (2018)'e bakılabilir. Kayne (1994)'ün başöğe yükselmesi savı için ise Kornfilt (2000), Özçelik (2014) ve Gökgöz (2014)'e bakılabilir. Bu anlamda, bu çalışmaların iki kutba ait tartışmalar çerçevesinde yeniden ele alındığı bir çalışma yapılabilir.

Kaynaklar

- Abney, S. P. (1987). *The English Noun Phrase in its Sentential Aspect*, Doctoral dissertation, MIT.
- Arslan, C. (2006). *Case as an Uninterpretable Feature*. Doktora Tezi, Boğaziçi Üniversitesi.
- Baker, M. C. (2005). On Verb-initial and Verb-final Word Orders in Lokaa. *Journal of African Languages and Linguistics*, 26, 125-164.
- Barbiers, S. (2000). The right periphery in SOV languages. P. Svenonius (Yay. haz.). *The derivation of VO and OV* içinde (s. 181-218). Amsterdam: John Benjamins.
- Baturay M., S. ve Meral, H. M. (2016). Turkish ATB relativization: implications on relative clause formation. *Poznań Studies in Contemporary Linguistics*, 52(1). 77-84.
- Bošković, Ž., ve Şener, S. (2014). The Turkish NP. P. Cabredo Hofherr & A. Zribi-Hertz (Yay. haz.). *Crosslinguistic studies on noun phrase structure and reference* içinde (s. 102-140). Brill.
- Bowers, J. (1991). The Syntax and Semantics of Nominals. *Proceedings from Semantics and Linguistic Theory*, 1. 1-30.
- Broekhuis, H. (2006). The universal base hypothesis: VO or OV?. *Linguistics in the Netherlands*, 23. 28-39.

- Chomsky, N. (1977). On wh-movement. P. Culicover, T. Wasow & Adrian Akmajian (Yay. haz.). *Formal syntax* içinde (s. 77–132). New York: Academic Press.
- Chomsky, N. (1995). *The Minimalist Program*. Cambridge: MIT Press.
- Chomsky, N. (2000). Minimalist Inquiries: the Framework. R. Martin, D. Michaels, & J. U. (Yay. haz.). *Step by step* içinde (s. 89-156). Cambridge: MIT Press.
- Chomsky, N. (2004). Beyond Explanatory Adequacy. A. Belletti (Yay. haz.). *Structures and Beyond* içinde (s. 104-131). Oxford: Oxford University Press.
- Chomsky, N. (2008). On phases. R. Freidin, C. P. Otero & M. L. Zubizarreta (Yay. haz.). *Foundational Issues in Linguistic Theory* içinde (s. 133-166). Massachusetts: MIT Press.
- Erguvanlı-Taylan, E. (1984). *The function of word order*. California: University of California Press.
- Fox, D., & David, P. (2005). Cyclic Linearization of syntactic structure. *Theoretical Linguistics* 31(1-2). 1–46.
- Fukui, N., & Takano, Y. (1998). Symmetry in Syntax: Merge and demerge. *Journal of East Asian Linguistics*, 7. 27-86.
- Fukui, N., & Takano, Y. (2000). Nominal structure: An extension of the symmetry principle. P. Svenonius (Yay. haz.). *The derivation of VO and OV* içinde (s. 219-254). Amsterdam: John Benjamins.
- Gökgöz, K. (2014). What looks like relative clause extraposition in Turkish does not seem to be rightward movement. *Dilbilim Araştırmaları*, 2. 55–67.
- Göksel, A. & Kerslake, C. (2005). *Turkish: A Comprehensive Grammar*, New York: Routledge.
- Griffiths, J. & Güneş, G. (2014). Ki issues in Turkish: Parenthetical coordination and adjunction. M. E. Kluck, D. Ott & M. de Vries (Yay. haz.). *Parenthesis and Ellipsis: Cross-Linguistic and Theoretical Perspectives* içinde (s. 173-217). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Haider, H. (1997). Precedence among predicates. *The Journal of Comparative Germanic Linguistics* 1, 3-41.
- Haider, H. (2000). OV is more basic than VO P. Svenonius (Yay. haz.). *The derivation of VO and OV* içinde (s. 45-68). Amsterdam: John Benjamins.
- Haider, H. (2013). *Symmetry breaking in syntax*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hornstein, N., Nunes, J., & Grohmann, K. K. (2005). *Understanding Minimalism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- İşsever, S. (2007). Nesne Kaydırımı ve Türkçe. Y. Aksan & M. Aksan (Yay. haz.). *XXI. Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildirileri Kitabı* içinde, (s. 98-107). Mersin: Mersin Üniversitesi Yayınevi.
- Kan, S. (2009). *Prosodic Domains and the Syntax-prosody Mapping in Turkish*. Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi.
- Kandybowicz, J. & Baker, M. C. (2003). On Directionality and the Structure of the Verb Phrase: Evidence from Nupe, *Syntax*, 6. 115-155.
- Kayne, R. (1994). *The Antisymmetry of Syntax*. Cambridge, Mass: MIT Press.
- Kayne, R. S. (2010). *Why are there no directionality parameters*. Yüksek Lisans Tezi. New York: New York University.
- Keleşir, M. (1996). *The implications of antisymmetry theory of syntax on Turkish word order*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- Kennelly, S. D. (1990). *Theta government in Turkish*. Yüksek Lisans Tezi. Siena: University of Siena.

- Kennelly, S. D. (1994). The syntax of clausal determiners: Subject/object asymmetry in participles. In G. B. (ed.), *Teoria del llinguaggio e analisi llinguistica* (pp. 253-273). Padova, Italy: Unipress.
- Kennelly, S. D. (2004). *Quantificational dependencies*. Utrecht: LOT Publishing.
- Keskin, C. (2009). *Subject Agreement-Dependency of Accusative Case in Turkish or Jump-starting Grammatical Machinery*. Utrecht: LOT Publishing.
- Kornfilt, J. (1997). *Turkish*. Blackwell: Routledge.
- Kornfilt, J. (2000). Some Syntactic and Morphological Properties of Relative Clauses in Turkish. A. Alexiadou, P. Law, A. Meinenger & C. Wilder (Yay. haz.). *The Syntax of Relative Clauses* içinde, (s. 121-159). Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
- Kornfilt, J. (2005). Asymmetries between pre-verbal and post-verbal scrambling in Turkish. J. Sabel, & M. Saito (Yay. haz.). *The Free Word Order Phenomenon* içinde (s. 181-221). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Kural, M. (1997). Postverbal constituents and Linear Correspondence Axiom in Turkish. *The Linguistic Inquiry*, 28, 498-519.
- Lewis, G. L. (1967). *Turkish Grammar*. (2. Basım). Oxford: Oxford University Press.
- Longobardi, G. (1994). Reference and Proper Names: A Theory of N-Movement in Syntax and Logical Form. *Linguistic Inquiry*, 25(4). 609-665.
- Meral, H. M. (2018). Appositive ki Clauses in Turkish. *Dilbilim Araştırmaları*, 29(2). ss. 1-20.
- Özçelik, Ö. (2014). An Antisymmetric analysis of Turkish relative clauses: implications from prosody. *Turkic Languages*. Harrossowitz Verlag. ss. 247-270.
- Özge, U. & Bozşahin, C. (2010). Intonation in the grammar of Turkish. *Lingua*, 120(1). 132-175.
- Özgen, M. (2015). *Çizgiselleştirmeye özellik tabanlı bir yaklaşım / Linearization: A feature driven approach*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dilbilim AD.
- Özsoy, A.S. (1996). A'-Dependencies in Turkish. B. Rona (Yay. haz.). *Current issues in Turkish linguistics* içinde. (s. 139-158). Ankara: Hitit Yayınevi.
- Öztürk, B. (2005). *Case, Referentiality and Phrase Structure*. Amsterdam: John Benjamins.
- Reinhart, T. (1976). *The Syntactic Domain of Anaphora*. Doktora tezi. Massachusetts: Massachusetts Institute of Technology.
- Ross, J. R. (1968). Universal constraints on variables. Doktora tezi. Massachusetts: Massachusetts Institute of Technology.
- Saito, M., & Fukui, N. (1998). Order in phrase structure and movement. *Linguistic Inquiry*, 29(3). 439-474.
- Sauerland, U. (2000). Two structures for English restrictive relative clauses. *Proceedings of the Nanzan GLOW*. 351-366.
- Tuğcu, P. (2009). *Türkçede Belirleyici Öbeği*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dilbilim Anabilim Dalı.
- Underhill, R. (1976). *Turkish grammar*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Uriagereka, J. (1999). Multiple Spell-out. S. D. Epstein & N. Hornstein (Yay. haz.). *Working minimalism* içinde (s. 251-282). Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Zwart, C. J. (1994). Dutch is head-initial. *The Linguistic Review*, 11. 377-406.
- Zwart, C. J. (2002). The antisymmetry of Turkish. *Generative Grammar in Geneva*, 3. 21-34.

Zwart, J. W. (2009). Relevance of typology to minimalist inquiry. *Lingua*, 119(11). 1589-1606.